

2014 Rollebaanstraat, Beernem

Frederik Roelens en Griet Lambrecht

Titel: Rapport archeologisch vooronderzoek Rollebaanstraat-Berenheemstraat, Beernem

Vergunningsnummer: 2014/486

Opdrachtgever: Vivendo cvba, Magdalenastraat, 8200 Sint-Andries (Brugge)

Uitvoerder: Raakvlak-afdeling economische activiteit

Vergunninghouder: Frederik Roelens

Auteurs: Frederik Roelens en Griet Lambrecht

Veldmedewerkers: Steven Verleye

Bewaring en beheer van de geregistreerde data, vondsten en stalen: Raakvlak

Locatie/vindplaats: Rollebaanstraat-Berenheemstraat zn, 8300 Beernem

Projectcode: BE14RB

Kadaster: Afd.1, sectie C, percelen nr.222b2

Periode: 8 en 9 december 2014

Technische ondersteuning: Nico Inslegers

Metaaldetectie: Roland Decock en Dimitry Soenen

Onderzoeksopdracht: Archeologische evaluatie van het terrein

Aanleiding van het onderzoek: het bouwen van 24 sociale appartementen met ondergrondse parkeergelegenheid

Raakvlak:

Komvest 45
8000 Brugge
T +32 [0]50 44 50 41
F +32 [0]50 61 63 67
E info@raakvlak.be
www.raakvlak.be

© Raakvlak, januari 2015

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Raakvlak.

1.	Inleiding	3
2.	Onderzoeksvragen	3
3.	Situering van het projectgebied	4
3.1.	Archeologische situering	4
3.2.	Historische en cartografische situering	6
3.3.	Bodemkundige situering	8
4.	Veldwerk.....	9
5.	Metaaldetectie	11
6.	Besluit en antwoord op de onderzoeksvragen.....	11
7.	Bibliografie.....	12
8.	Bijlagen	12

1. Inleiding

Dit archeologisch onderzoek kadert in de geplande realisatie van 24 sociale appartementen met ondergrondse parkeergelegenheid, gelegen langsheen de Rollebaanstraat en de Berenheemstraat te Beernem. Betrokken bouwheer is Vivendo cvba.

Het archeologisch proefonderzoek heeft tot doel het inventariseren en waarderen van het potentieel archeologisch erfgoed, dat door de geplande werken wordt verstoord. De resultaten worden geëvalueerd om de voordien ongekende, archeologische waarde van het bodemarchief in kaart te brengen en indien nodig een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving aan te bevelen.

Figuur 1: Het projectgebied na het proefsleuvenonderzoek

2. Onderzoeksvragen

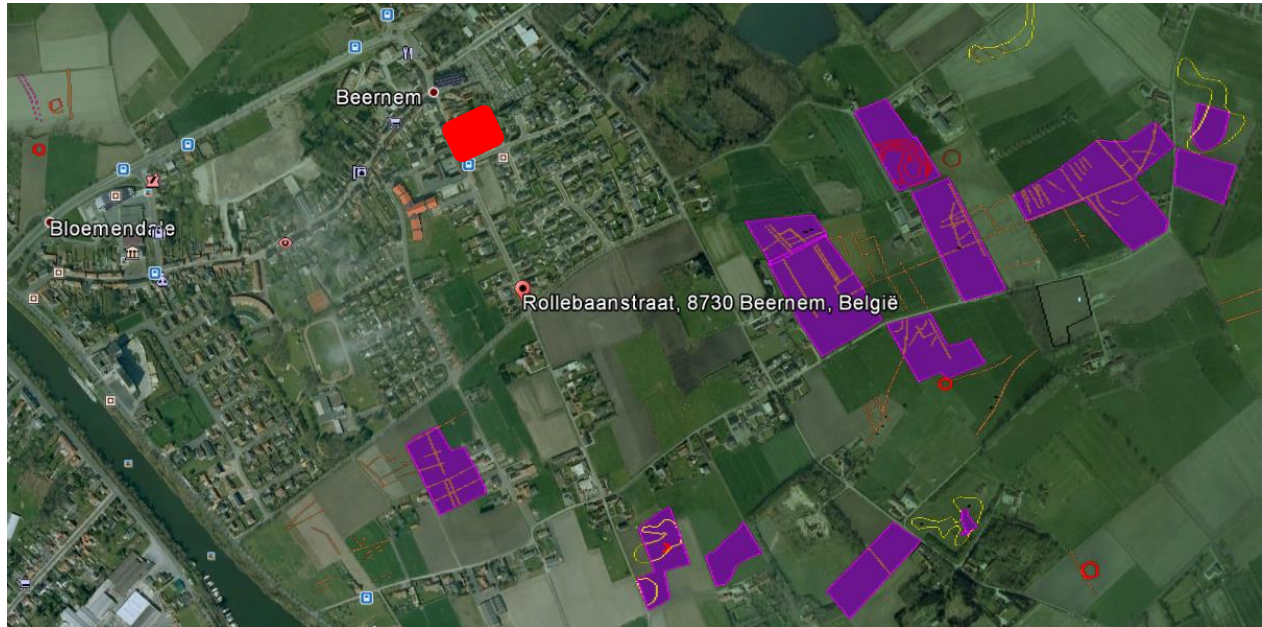
Het doel van dit proefonderzoek is een archeologische evaluatie van het terrein. De onderzoeksvragen die bij dit project gesteld worden zijn:

- Zijn er sporen aanwezig?
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen (goed, gebioturbeerd, ...)?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?

3. Situering van het projectgebied

3.1. Archeologische situering

Over de oudste geschiedenis van Beernem is vrij weinig gekend. Een inventarisatie van archeologische sporen zichtbaar op luchtfoto's van de Universiteit Gent, resulteerde in zo'n 1500 sporen op het grondgebied groot-Beernem, wat een uitzonderlijke sporendichtheid is voor West-Vlaanderen (figuur 2). Het gebied kent dan ook een lange occupatiegeschiedenis.

Figuur 2: Archeologische sporen, gekend via luchtfoto's, in de omgeving van het projectgebied (Ugent). Dit laatste is aangeduid met een rode polygoon.

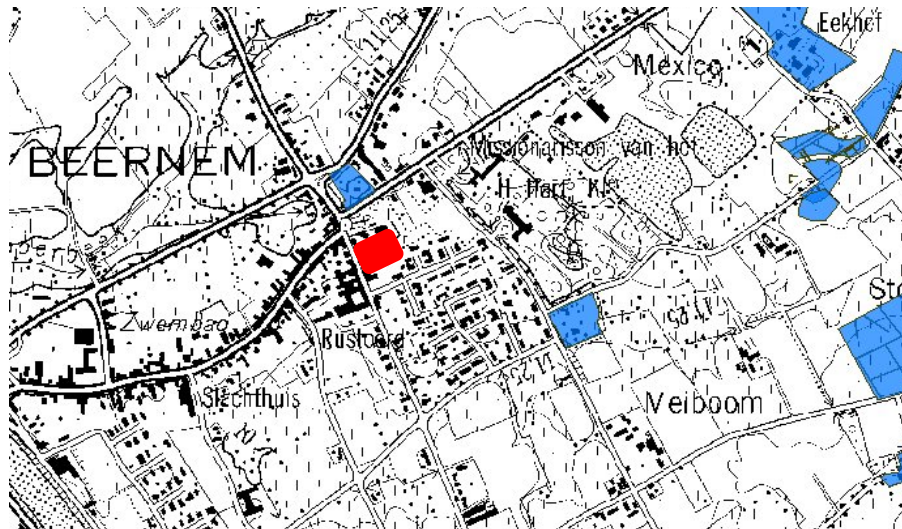
Slechts een fractie van dit enorme potentieel is reeds opgegraven en/of bestudeerd.

Reeds in de 18e eeuw wordt melding gemaakt van een Romeinse muntschat. In de vroege jaren 1980 werd een poging tot synthese gemaakt op basis van *fieldwalking* en enkele terreinvaststellingen – bijvoorbeeld 'sporen met inheems Romeins materiaal bij de bouw van meubelen De Graeve'- door Nele Vandermoere (Vandermoere, 1980).

In 1997 werden, door het toenmalige het Instituut voor het Archeologisch Patrimonium, Romeinse sporen opgegraven aan het kanaal Gent - Oostende. Ten noorden van het gehucht Gevaerts werden sporen van een Romeinse nederzetting en een - mogelijk bijhorend - grafveld aangetroffen. Op de Walakker, tussen de Larekouters en de Legeweg werden inheems-Romeinse nederzettingssporen gevonden. Het betreft de plattegronden van een vijftal houten constructies, namelijk woonstalhuizen met potstal en kleinere schuren of stallen. Beide complexen dateren mogelijk uit de 1ste - 2de eeuw. (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/22137>)

In 2010 werd nabij Haverbilken (Oedelem) een multiperioden-site opgegraven door Raakvlak. Naast vondsten uit de steentijd en de volle middeleeuwen (gebouw en spieker uit de 10^e tot 12e eeuw), kwam een grafenclosure met 11 Romeinse brandrestengraven aan het licht. (Van Besien en Decraemer, 2010).

Bij uitbreidingswerken aan begraafplaats Hogenakker (Oedelem) is recentelijk een grafcirkel uit de bronstijd opgegraven. Op basis van 14C-onderzoek is deze omstreeks 1900 v.Chr. te dateren. Hierbij zijn ook twee waterputten uit de Merovingische periode onderzocht (Lambrecht, 2014).

Figuur 3: Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris, (bron: <http://cai.erfgoed.net>)

3.2. Historische en cartografische situering

Vanaf de middeleeuwen zijn er historische bronnen beschikbaar over Beernem. In de 9de eeuw bezat de abdij van Elnone nabij Saint-Amand-les-Eaux het altaarrecht op het gebedshuis in Beernem, na een schenking door Lodewijk de Vrome (814-840). Diens zoon Karel de Kale bevestigde dit in 847. Traditioneel stelt men dat de naam Beernem afkomstig is van het Germaanse "birnu", beer of modder en "hamma/ham", landtong in moerassig terrein. (<https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/geheel/22137>)

Figuur 4: Het projectgebied weergegeven op de Kabinetskaart van Graaf Ferraris (1771)(www.geopunt.be)

Beernem wordt vanaf de 16^e eeuw weergegeven op oude kaarten, maar de weergave wordt beperkt tot een figuratieve kerk en de plaatsnaam. Voor het gebied zelf beschikken we pas vanaf de 18^e eeuw over gedetailleerde weergaves. Op de zogenaamde Kabinetskaart van graaf Ferraris staat de Sint-Amanduskerk afgebeeld. De bewoning is vrij schaars en ligt aan weerszijden van de Bloemendaelestraat. Het betrokken perceel is zichtbaar en is ingekleurd als 'akker', met een bomenrij aan de straatkant (figuur 4).

In het midden van de 19^e eeuw is het perceel eveneens onbebouwd, zoals te zien op de kadastrale kaart van P.C.Popp uit 1845 (figuur 5).

De Rollebaanstraat loopt vanaf de Hoornstraat en eindigt bij de Warande. De huidige bebouwing is volgens het kadaster te dateren vanaf de tweede helft van de 19de eeuw.

De pare kant van de straat- de westelijke zijde- wordt sinds 1879 gedomineerd door de aanwezigheid van de vrije katholieke school van de zusters van Onze Lieve Vrouw van Zeven Weeën van Ruiselede. Begin 20ste eeuw beschikten de zusters over circa 6 hectaren weiden, akkers, boomgaarden en moestuinen aan weerszijden van de Rollebaanstraat. In de loop van de 19^e en 20^e eeuw werd het gebouwenbestand uitgebreid, o.a. met een middelbare school, een rustoord en weeshuis. Op vandaag zijn de gebouwen in gebruik als school en kinderdagverblijf. (<https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/geheel/14120>)

Figuur 5: Kadasterkaart van P.C. Popp (1845) met overlay van huidige stratenplan (www.geopunt.be)

Op de weides aan de onpare kant wordt in 1970 een nieuw parochiaal centrum opgericht:

"op 22 januari 1971 had de inwijding plaats van het nieuwe parochiale centrum Berenheem, door Mgr De Smedt. Dit gebouwencomplex waarvan medepastoor Deceuninck de grote promotor was, omvat een toneel- en vergaderzaal met 500 plaatsen, een keuken, een muziek- en twee vergaderzalen, een jeugdlokaal, de St-Amandsbibliotheek, die in 1978 haar eeuwfeest vierde." (Ryershove, 1979, p.496).

Dit parochiaal centrum werd in 2009 afgebroken. De gebouwen zijn nog steeds zichtbaar op Google Earth (figuur 6). Op het projectgebied worden dan ook een aantal verstoringen verwacht.

Figuur 6: Het onderzoeksterrein (blauw) met aanduiding van het voormalig parochiaal centrum (rood), (bron: Google Earth)

3.3. **Bodemkundige situering**

Volgens de bodemverkenner is het terrein gekarteerd als bebouwd, er is geen informatie voorhanden. In de onmiddellijke omgeving zijn twee bodemtypes gekarteerd:

-Zbh (licht blauw), wat overeenkomt met droge zandbodems met verbrokkelde ijzer en/of humus B horizont. Dit zijn postpodzolen met een donker bruingrijze bouwvoor van circa 30-40 cm dik en goed gehomogeniseerd. Onder de bouwvoor komen resten van de Podzol B voor. Tussen 90 en 140 cm beginnen roestverschijnselen. Deze bodems zijn zeer droogtegevoelig.

-ZcP (blauw), wat staat voor matig droge zandbodems zonder profiel of met een onbepaald profiel. Deze bodems zijn matig droog en vertonen roestverschijnselen tussen 60 en 90 cm. Ze hebben een gunstige waterhuishouding in de winter maar zijn wel in enige mate droogtegevoelig in de zomer. Deze bodems zijn matig geschikt voor zomergranen, aardappelen en voor asperges. Ze hebben een hoge meststofbehoefte.

(Sys, C. en Van Ranst, E., 2000)

Figuur 7: Situering van het projectgebied op de bodemkaart
(Bron: <http://www.bodemverkenner.be>)

4. Veldwerk

Het veldwerk vindt plaats op 8 en 9 december 2014. Het onderzoek wordt uitgevoerd door archeologen Frederik Roelens en Griet Lambrecht, bijgestaan door veldtechnicus Steven Verleye. Daarnaast wordt het team gedurende een halve dag aangevuld met onze vaste metaaldetectivist, Roland Decock. Dimitry Soenen komt proefdraaien als vrijwilliger.

Tijdens het onderzoek worden alle sporen en profielen geregistreerd, gefotografeerd en digitaal ingemeten met een Trimble GNSS-toestel.

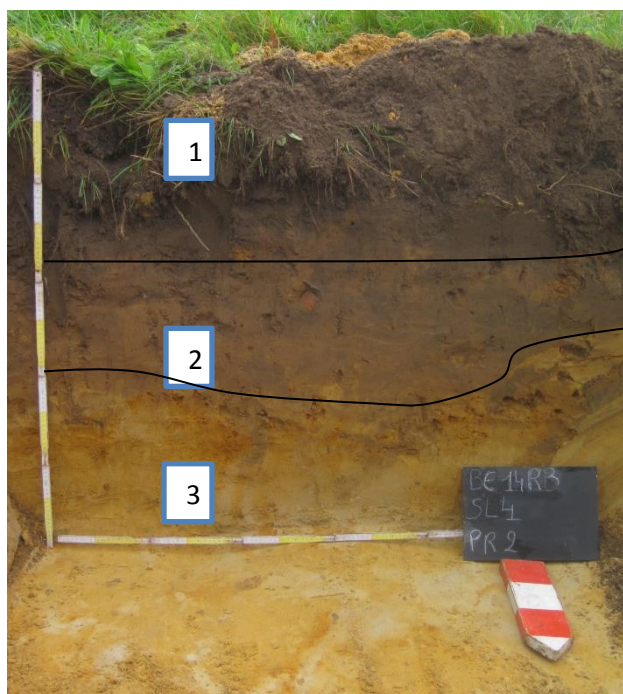
Er kunnen, verspreid over het onderzoeksterrein, acht sleuven getrokken worden. De ligging van de sleuven is op voorhand afgesproken met de bouwheer en architect. Indien mogelijk wordt de toekomstige wegenis ontzien.

Figuur 8: Zicht op het veldwerk

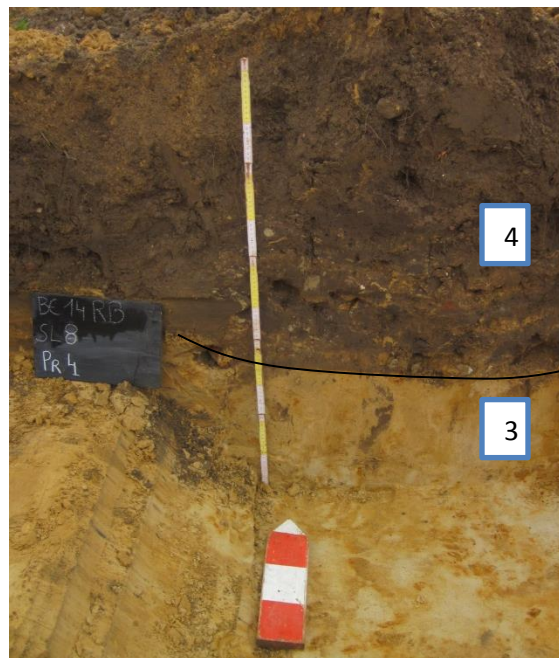
De bodemopbouw komt overeen met het type **ZcP** van de bodemverkenner (zie 3.3), zoals te zien op profiel 2 (figuur 9). Onder de ploeglaag (1) bevindt zich een grijzig bruin zandig pakket, te identificeren als een zwak ontwikkelde horizont (2). Hieronder volgt de moederbodem, bestaande uit geel tot wit zand (3). Op de overgang van (2) naar (3) is een verdichte ijzerkorst.

Aan de straatkant is de situatie enigszins afwijkend (profiel 4, figuur 10): onder de graszoden is een 60cm dik verstoord pakket vastgesteld (4), bovenop de moederbodem (3).

Figuur 9: Profiel 2 in sleuf 4

Er worden geen archeologische sporen geregistreerd tijdens het proefonderzoek. Een aanzienlijk deel van het terrein is verstoord door de bouw en sloop van het toenmalig parochiaal centrum (zie GP in bijlage).

Figuur 10: Verstoord profiel 4 in sleuf 8

Uit de storthopen komen enkele losse vondsten, waaronder een bodem van een schotel in industrieel wit aardewerk, gestempeld "Petrus Regout, Maastricht". De bucolische decoratie aan de binnenzijde is met de transferprint-techniek aangebracht en kan vanaf de 2^e helft van de 19^e eeuw voorkomen, maar het bewuste exemplaar is waarschijnlijk 20^e eeuws. Andere vondsten- een Coca-Cola glas, een wijnfles en porselein van de 1960s- wijzen dan weer naar het toenmalige parochiaal centrum (figuur 12). Archeologisch hebben ze geen waarde.

Figuur 11: Losse vondsten uit de storthopen

5. Metaaldetectie

De metaaldetectie op het terrein is uitgevoerd door Roland Decock en Dimitry Soenen. Hun beperkte aantal vondsten sluiten eveneens aan bij het 20^e eeuwse parochiaal centrum, zoals stukken 5 Belgische frank, 25 centimes, de steel van een lepel,...

De enige pre-19^e eeuwse vondst omvat een schoengesp met losse tussenstijl en angel, een zogenaamde "vissenstaart". De gesp is uitgevoerd in een koperlegering en te dateren eind 17^e, begin 18^e eeuw (figuur 12).

Figuur 12: 18^e Eeuwse schoengesp met zogenaamde 'vissenstaart'

6. Besluit en antwoord op de onderzoeksvragen

- Zijn er sporen aanwezig? **Er werden geen relevante archeologische sporen geregistreerd over acht proefsleuven**
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen? **nvt**
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen (goed, gebioturbeerd, ...)? **nvt**
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren? **nvt**
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes? **De recente verstoringen kunnen toegewezen worden aan het voormalig parochiaal centrum Berenheem, gebouwd in 1970 en gesloopt in 2009.**
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek? **nvt**

De archeologische prospectie met ingreep in de bodem, bestaande uit het aanleggen van acht proefsleuven, leverde geen relevante archeologische sporen op.

Een aanzienlijk deel van het terrein blijkt verstoord te zijn door de bouw en de latere sloop van het parochieel centrum Berenheem. De onverstoorde delen van het terrein bevatten eveneens geen sporen of structuren. Gezien deze resultaten adviseert Raakvlak geen vervolgonderzoek.

7. Bibliografie

Hillewaert, Bieke; Hollevoet, Yann en Ryckaert, Marc (2011). *Op het raakvlak van twee landschappen. De vroegste geschiedenis van Brugge*. Van de Wiele: Brugge

Lambrecht, Griet; Decraemer, Stefan et ali (in voorbereiding) Resultaten archeologisch onderzoek Hogenakker, Oedelem. Rapport Raakvlak 2014: Brugge

Ryserhove, Alfons (1979) *Geschiedenis van Beernem*. Uitgaven Familia et Patria: Handzame

Sys Carolus en Van Ranst, Eric (2000) *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen*, Retrieved at <http://www.labsoilsience.ugent.be/legendebodemkaart.pdf>

Huyghe, Jan, Van Besien, Elisabeth et ali (2010) *Resultaten archeologisch onderzoek te Haverbilken, Oedelem (Beernem)*. Raakvlak rapport sn

Vandermoere, Nele (1980-81) *Archeologisch onderzoek in de gemeente Oedelem: Prospectie-Analyse-Synthese*, onuitgegeven licentiaatsthesis RUGent.

<http://cai.erfgoed.net>

Inventaris Onroerend Erfgoed: "Beernem" en "Rollebaanstraat"

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/geheel/22137>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/dibe/geheel/14120>

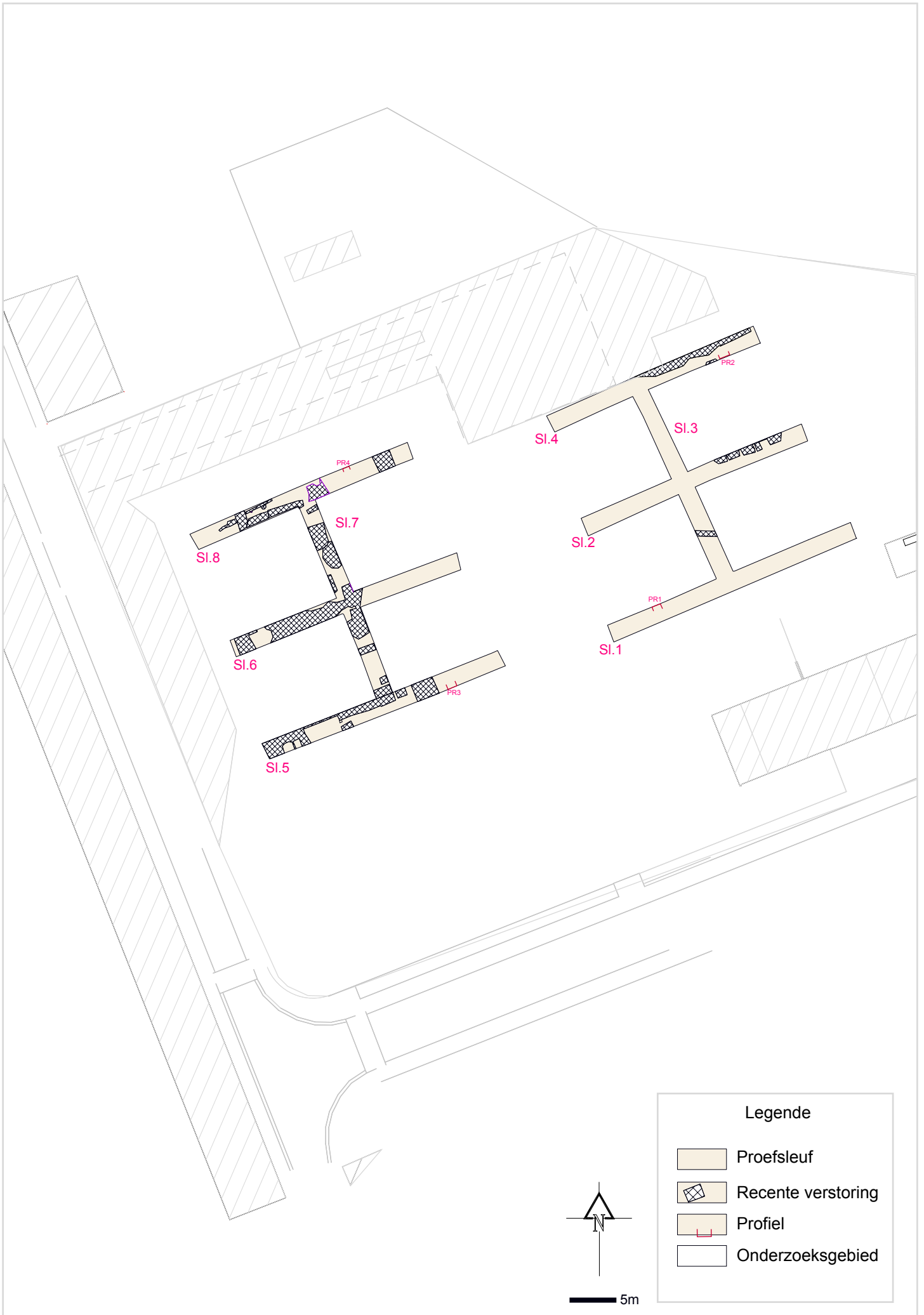
<http://www.bodemverkenner.be>

<http://www.geopunt.be>

http://www.kbr.be/collections/cart_plan/ferraris/ferraris_nl.html

8. Bijlagen

1. Overzichtsplan
2. Fotolijst

beschrijving		aantal foto's	bestandsnaam
sleuf	spoor/profiel/overzicht		
nvt	overzicht	3	BE14RB-overz terrein(x).JPG
nvt	overzicht	11	BE14RB-overz terrein-met sleuven(x).JPG
1	aanleg	1	BE14RB SI1-aanleg(x).JPG
1	overzicht	5	BE14RB SI1-overz(x).JPG
1	profiel	3	BE14RB SI1-Pr1(x).JPG
2	aanleg	1	BE14RB SI2-aanleg(x).JPG
2	overzicht	2	BE14RB SI2-overz(x).JPG
2	recente verstoring	5	BE14RB SI2-RV(x).JPG
3	overzicht	4	BE14RB SI3-overz(x).JPG
4	overzicht	3	BE14RB SI4-overz(x).JPG
4	profiel	3	BE14RB SI4-Pr2(x).JPG
4	recente verstoring	3	BE14RB SI4-RV(x).JPG
5	aanleg	1	BE14RB SI5-aanleg(x).JPG
5	overzicht	4	BE14RB SI5-overz(x).JPG
5	profiel	3	BE14RB SI5-Pr3(x).JPG
5	recente verstoring	4	BE14RB SI5-RV1(x).JPG
5	recente verstoring	3	BE14RB SI5-RV2(x).JPG
6	overzicht	3	BE14RB SI6-overz(1).JPG
6	recente verstoring	4	BE14RB SI6-RV(x).JPG
7	overzicht	4	BE14RB SI7-overz(x).JPG
8	overzicht	2	BE14RB SI8-overz(x).JPG
8	profiel	4	BE14RB SI8-Pr4(x).JPG
8	recente verstoring	5	BE14RB SI8-RV(x).JPG